

MODALITĂȚI DE VALORIFICARE A OBICEIURILOR ȘI TRADIȚIILOR DE IARNĂ ÎN CADRUL FESTIVALULUI DE LA SIGHETU MARMAȚIEI

Prof. TODEA DOREL IOAN

Ideea valorificării culturii populare în formele vieții contemporane și-a găsit o concretizare fericită prin inițierea Festivalului de datini și obiceiuri de iarna de la Sighetul Marmației. Acesta este, după cum constată Prof. univ. dr. doc. Mihai Pop "... printre primele de acest gen din țară", modelul acestuia fiind preluat și de alte județe cu puternice zone de tradiția ca: Suceava, Argeș, Mureș, Ialomița și altele".

Acest Festival își are rădăcina în bogăția datinilor și obiceiurilor de iarnă foarte bine păstrate în Maramureș, dar și în tradiția organizării unor serbări cu prilejul Crăciunului ce au avut loc în Sighetul Marmației încă de prin anii de după Marea Unire.

În zilele de 27-28 decembrie 1969 au avut loc primele manifestări; organizatorii de atunci, vedeau în acest Festival, o manifestare grandioasă, o adevărată sărbătoare populară. În "Programul desfășurării carnavalului și festivalului județean de datini și obiceiuri de iarnă în Maramureș - 1969" se spunea: "Este prima încercare de a uni într-un tot grandios cele mai reprezentative manifestări populare din preajma Anului Nou și a unor obiceiuri legate de principalele momente din viața omului. Carnavalul și festivalul care se întind pe durata a două zile reprezintă simbolic finele anului vechi și începutului Anului Nou, constituind un imn închinat vieții, muncii, veseliei sub veșmânt plin de nestemate folclorice perene dintre cele mai alese". Marea serbare populară de la Sighetul Marmației constituia un prilej și o modalitate în același timp "de a imprima un sens și un conținut nou unor datini și obiceiuri străvechi, de valorificare și prezentare a tot ce are Maramureșul mai trainic și autentic în arta populară făurită de multe generații ale acestor oameni minunați din nordul patriei noastre".

Contribuția esențială a Festivalului de la Sighetu Marmației în cele peste 30 de ediții organizate, a fost și este aceea a păstrării și transmiterii de la o generație la alta a datinilor și obiceiurilor de iarnă, precum și importante obiective privind cercetarea, valorificarea științifică, culturală și, nu în ultimul rând, prezentarea scenică a folclorului în spectacolele formațiilor de amatori și profesioniste, la radio și televiziune.

Festivalul datinilor și obiceiurilor de iarnă a asigurat cadrul organizatoric necesar înlăptuirii pe parcursul a peste trei decenii a obiectivelor enunțate încă de la început. În această idee distingem următoarele modalități:

a) Forme organizate: Sesiunea de referate științifice, expoziții, proiecții de filme, diapozitive, spectacole ale instituțiilor de cultură.

b) Forme care au asigurat cadrul necesar desfășurării actului folcloric, fără intervenția specialiștilor:

- manifestările grupurilor folclorice din satele maramureșene;
- derularea alaiului;
- spectacolul de gală;
- târgul de artă populară.

c) Forme neorganizate:

- manifestări spontane, libere;
- grupurile de măști și colindători pe străzile orașului;
- manifestări spontane în cartierele și satele din jur;
- activitatea pregătitoare a grupurilor, pentru a participa la festival;
- sărbătorirea Crăciunului.

Transpunerea obiceiurilor și datinilor de iarnă în cadrul festivalului, a spectacolelor prezentate pe scenă, a pus și pune o serie de probleme deosebit de importante. Pentru ca în totalitate Festivalul să câștige spectatorii, participanții, a necesitat o bună înțelegere a sensurilor obiceiurilor de iarnă, acestea răspunzând prin valențe contemporane căpătate necesității noii vieți într-un context economic și social specific până la 1989 și apoi, celui actual. Astfel s-a ținut seama de ceea ce este creație spontană și ceea ce este cea profesională sau artizanală, dintre modurile de receptare tradițională și modurile de receptare contemporană a acestor creații.

Obiceiurile continuă să-și păstreze în mare parte funcțiile și formele vechi, deoarece sunt parte integrantă a modului de a trăi al oamenilor. De aceea putem afirma că prin Festivalul de la Sighetu Marmației obiceiurile de iarnă maramureșene au cunoscut o etapă de înflorire deosebită, explicându-se prin dorința de a participa la ceremoniile legate de sărbătorirea Crăciunului și a Anului Nou. Putem spune că alături de obiceiurile tradiționale a apărut un obicei nou, care face parte din cerințele vieții contemporane: Festivalul de la Sighetu Marmației.

Mihai Pop spunea în lucrarea *“Obiceiuri tradiționale românești”* că “atât obiceiurile tradiționale puse în valoare cu funcții și forme noi în spectacol, cât și obiceiurile noi, merită o atenție deosebită. Ele deschid perspectiva spre înțelegerea valențelor pe care obiceiurile populare pot să le aibă, pot să le trezească în sufletul omului contemporan, prin aceasta readuce la suprafață valorile permanente ale tradiției noastre folclorice”.

Considerăm că trebuie să se acorde o atenție deosebită transpunerii formelor noi, respectându-se în primul rând autenticul.

Acest lucru a pus multe probleme, în primul rând prin faptul că obiceiurile au istorie lungă, că acestea au căpătat interpretări diverse.

Integrarea lor în manifestările culturale contemporane, a Festivalului, a trebuit să aibă la bază atât punctul de vedere al folcloriștilor cât și a specialiștilor din domeniul, cultural – artistic,

pentru a acorda atenția cuvenită și elementelor de spectacol și sensurilor pe care sub această formă le au obiceiurile pentru omul de azi.

A necesitat o bună cunoaștere a obiceiurilor tradiționale, dar, alături de descifrarea simbolurilor pentru a le valorifica a fost necesară cunoașterea modalităților tehnice, organizatorice. Alături de cunoașterea materialelor folclorice s-a impus și cunoașterea artei spectacolului, fapt pentru care s-a apelat la specialiști, regizori, dirijori, coregrafi, amatori și profesioniști.

Un alt element important în integrarea obiceiurilor în Festival, a fost durata limitată a acestora, prezentarea sub formă de spectacol a cerut reducerea timpului adecvat spectacolului. Selecționarea momentului presupune o justă opțiune spre acele părți care sunt cele mai semnificative, ținându-se seama atât de criteriile estetice cât și de ideea a ceea ce este mai reprezentativ. O alegere numai a elementelor artistice spectaculoase duce la formalizare, la ceea ce în general se numește stilizare.

Între obiceiurile tradiționale și Festivalul de la Sighetu Marmației, alături de diferențele de coordonare temporale, s-a avut în vedere și diferențele de coordonate spațiale. Cunoaștem că obiceiurile tradiționale se prezintă întotdeauna înăuntrul comunităților, în locurile în care oamenii trăiesc în chip curent: în case, în curți, pe ulițe etc., acestea în mod firesc nu au nici limitele, nici organizarea scenică a spectacolelor, fără decoruri, fără recuzită.

De asemenea, este important contactul celor care prezintă obiceiurile cu cei care le recepționează, în cazul obiceiurilor acesta fiind foarte strâns, încât se poate spune că efectiv cei pentru care se face obiceiul participă la acesta.

În organizarea Festivalului de la Sighetu Marmației ca OBICEI, trebuie să se țină seama de aceste probleme privind transpunere obiceiurilor în mediul urban, într-un spațiu și timp nou de diferențele de context cultural, de valorificarea modalităților de expresie, de raportul dintre "actori" și spectatori, cu accent pe autentic.

Cercetarea științifică îmbinată cu puterea în valoare prin activitatea artistică de amatori, oferă obiceiurilor incluse în Festival, nu numai autenticitate ci și valoare artistică deosebită.

"Oricum ar fi denumite și la orice dată s-ar realiza – spunea Mihai Pop – nota dominantă a acestor sărbători noi este caracterul național. Izvorâte din vechi tradiții populare, reînviaste sau organizate în forme noi, ori create din nou cu elemente ale vechilor tradiții, ele nu mai sunt ale locului, ale satului sau ale văii unde au loc cum au fost cele de altă dată, ci ale neamului, ale țării întregi."

FESTIVALUL DE LA SIGHETU MARMAȚIEI, în totalitatea lui, este un obicei, iar fiecare parte a lui, fiecare element un simbol cu înțeles propriu.

Ultimele cinci ediții ale Festivalului au fost cristalizate pe trei direcții diferite: sărbătorirea religioasă, elemente ale Crăciunului și

Anului Nou în mediul urban, cercetarea și valorificarea științifică și elementul de sărbătoare populară. Organizatorii se confruntă cu problemele legate de transformările și mutațiile ce se petrec la nivelul comunităților sătești, dispariția unor specialiști sau animatori culturali pe plan județean și local, care au scăzut valoarea obiceiurilor prezente și, nu în ultimul rând, problemele financiare și organizatorice extrem de acute.

FESTIVALUL DATINILOR ȘI OBICEIURILOR DE IARNĂ DE LA SIGHETU MARMAȚIEI a devenit și este un OBICEI, un semn al locului, dovadă a puterii de creație și a permanenței, dar și un semn al solidarității spirituale, a unității și continuității noastre pe întregul pământ românesc.